

УДК 65.018

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-266-1-33-36

НИЖНИК О. В.

Хмельницький національний університет

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

На основі аналізу існуючих підходів запропоновано в управлінні підвищенням конкурентного потенціалу використовувати систему управління ризиками. У загальній структурі вона трансформується у підсистему зі своїми принципами, методами, важелями, інструментами та забезпеченням.

Ключові слова: система, ризики, управління, конкурентний потенціал, методи, принципи, важелі.

NYZHNYK O.

Khmelnyskyi National University

RISK MANAGEMENT SYSTEM IN IMPROVING OF THE COMPETITIVE POTENTIAL OF ENTERPRISE

There are many systems aimed at increasing the components of the competitive potential for effective management of its growth. However, little attention is paid to the processes of risks eliminating that arise in the industrial potential management system. It was suggested to use the risk management system in the management of the competitive potential increasing, based on the analysis of existing approaches. In the general structure, it is transformed into a subsystem with its principles, methods, levers, tools and assurance. The system of risk management, transforming into a subsystem, in the general system of increasing of the competitive potential of industrial enterprises includes such components as: principles, methods, levers, tools, functions. Any system operates due to its supporting functions: personnel, documentary, legal, informational, organizational and administrative, analytical and monitoring. The system of risk management in enhancing the competitive potential of the enterprise, which is a part of the overall management system, plays an important role in the implementation of formation processes, assessment and enhancement of the competitive potential of any machine-building enterprise. The author of the article constructed the organizational structure of the risk management system in the overall management structure of increasing the competitive potential of the enterprise. Based on the description of interconnections and interdependencies of subsystems, we have constructed an organizational structure of the competitive potential management system, which includes four subsystems. The subsystem of increasing the competitive potential also includes the main goal and tasks, methods, tools and levers aimed at increasing the competitive potential.

Keywords: system, risks, management, competitive potential, methods, principles, levers.

Постановка проблеми. Для ефективного управління підвищенням конкурентного потенціалу існує безліч систем, які спрямовані на підвищення складових останнього. Однак мало уваги приділяється процесам усунення ризиків, які виникають в системі управління потенціалом промислових підприємств. Через те, дослідження в напрямі виявлення ризиків, які спрямовані на стримування у підвищенні конкурентного потенціалу, є надзвичайно важливими за сучасних умов господарювання промислових підприємств. З розвитком ринку, збільшенням конкуренції та поглибленням інтеграційних відносин з'являється безліч ризиків в ході формування і підвищення рівня конкурентного потенціалу підприємства. В теорії ризик-менеджменту підприємницький ризик трактується як очікування втрат чи збитків у процесі виробничої діяльності. Через те, важливими аспектами дослідження як складових, так і рівнів підвищення конкурентного потенціалу є управління ризиками, що виникають у процесі формування та реалізації конкурентного потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам ризик-менеджменту, пов'язаним із факторами впливу зовнішнього середовища, присвячені наукові дослідження Е. Демодерена, Б. Девідсона, Дж. Кейнса, А. Маршала. Поряд з дослідженнями, проведеними Дж. М. Кейнсом, Дж. Г. Кларком, Дж. Гобсоном, Ф. Найтом, Дж. Тобіном, В. Шарп виокремив систематичний та специфічний ризики як складові загального ризику. Американська школа як потужна фінансова школа ризикології, представлена дослідженнями П. Хейне, Т. Райса, Б. Кейлі. Вітчизняна школа ризик-менеджменту розвивається на основі досліджень І. Бланка, П. Верченка, М. Войнаренка [2], В. Вітлінського [1], Н. Внукової, В. Гранатурова, В. Грачова [3], Т. Клебанової, В. Лук'янової [4], В. Машиної [5], О. Мороза, А. Старостіної та багатьох інших вчених. Управління діяльністю промислових підприємств знайшло своє відображення у наукових працях, які можна поділити на ті, що ґрунтуються на аксіоматичних підходах, до яких можна віднести праці В. В. Вітлінського [1], М. С. Колпаківа, А. П. Буянова та інших вчених, а також ті, які ризик визначають як ситуацію, зокрема, В. М. Гранатуров, Н. П. Балашова, В. Н. Кочетков та А. В. Швець.

Метою дослідження є побудова організаційної структури системи управління ризиками у загальній структурі управління підвищенням конкурентного потенціалу підприємства.

Основний матеріал дослідження. Процеси управління ризиками мають включати як планування, оцінку, регулювання, так і моніторинг та реалізацію заходів з усунення несприятливих ризиків. Система

управління ризиками у підвищенні конкурентного потенціалу – це певна послідовність здійснення закладених функцій з ризик-менеджменту і процесів підвищення конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств. Вона повинна мати наступний вигляд (рис. 1). Керівництво підприємства має здійснювати контроль за ефективністю управління ризиками, оцінювати витрати на проведення ризик-менеджменту і зважувати вигоди, отримані від нейтралізації ризиків.

Важливою складовою системи управління ризиками у підвищенні конкурентного потенціалу підприємств є вибір методів нейтралізації ризиків. Серед існуючих методів слід назвати методи лімітації, локалізації, трансформації, уникнення, компенсації, запобігання, усунення, резервування, об'єднання, розподілу ризиків. Слід обирати той чи інший метод нейтралізації, який за витратами був би ефективним у використанні.

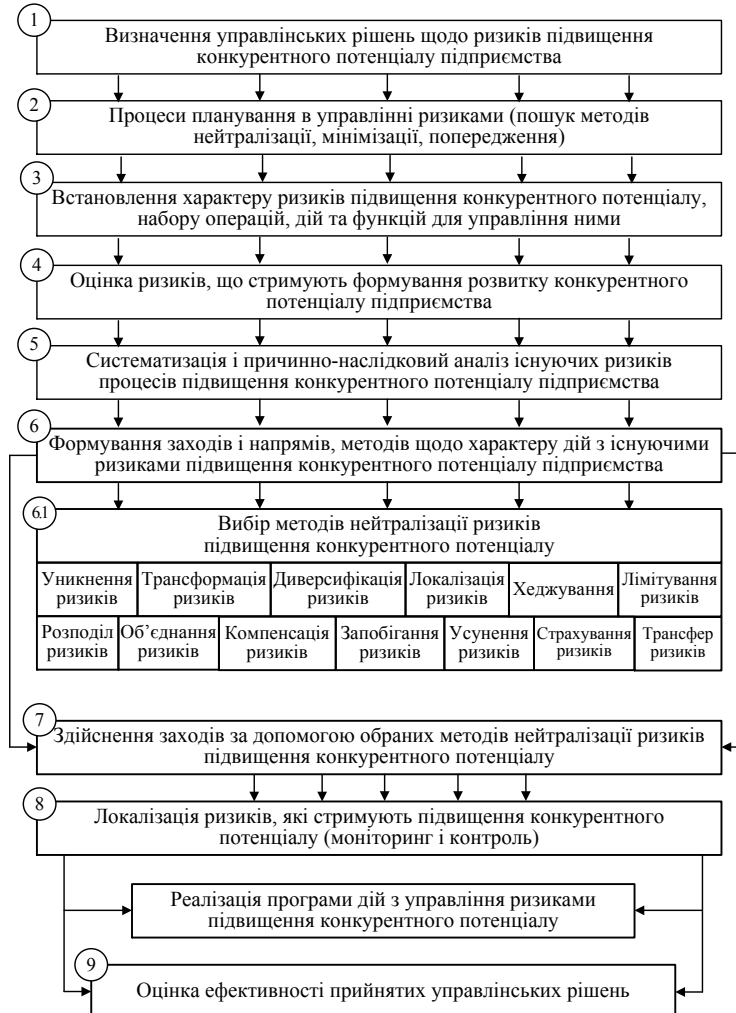

Рис. 1. Система управління ризиками у підвищенні конкурентного потенціалу на підприємстві

З процесами нейтралізації ризиків підвищення конкурентного потенціалу пов'язані процеси локалізації стримуючих ризиків, їх моніторинг та контроль [1].

Поряд із даною системою має бути розробка і реалізація програми дій з управління ризиками підвищення конкурентного потенціалу, яка може включати формування тактики управління ризиками, їх оперативне управління та загалом розробку програми та її реалізацію з включенням моніторингу та контролю за її виконанням.

Отже, система управління ризиками у підвищенні конкурентного потенціалу підприємства, яка входить до загальної системи управління, відіграє важливу роль у здійсненні процесів формування, оцінки та підвищення конкурентного потенціалу будь-якого машинобудівного підприємства.

Виходячи з опису взаємозв'язків та взаємообумовленості підсистем нами побудована організаційна структура системи управління конкурентним потенціалом, яка включає чотири підсистеми, а саме: підсистему формування, підсистему оцінки, підсистему підвищення конкурентного потенціалу та підсистему управління ризиками, стримуючими саме підвищення конкурентного потенціалу машинобудівного підприємства (рис. 2). І в такому випадку система управління ризиками у загальній структурі системи управління конкурентним потенціалом стає підсистемою.

Кожна із підсистем має свої суб'єкти управління, однак для всіх підсистем залишається один і той же суб'єкт – процеси управління конкурентним потенціалом підприємства. Кожна із підсистем має свої

завдання, принципи, методи, інструменти, важелі впливу, функції та форми взаємодії з іншими підсистемами [2]. На перший погляд вони схожі, однак мають свої особливості і служать об'єктивному розкриттю мети і завдань управління конкурентним потенціалом машинобудівного підприємства.

Організаційна структура системи управління конкурентним потенціалом є універсальною і може застосовуватись у будь-якій галузі промисловості, не лише в машинобудуванні. Універсальність її полягає в тому, що за нинішніх умов інтеграційності функціонування підприємств виникає ціла низка конкурентних загроз, які можна подолати лише за допомогою запровадження таких систем у практику роботи промислових підприємств.

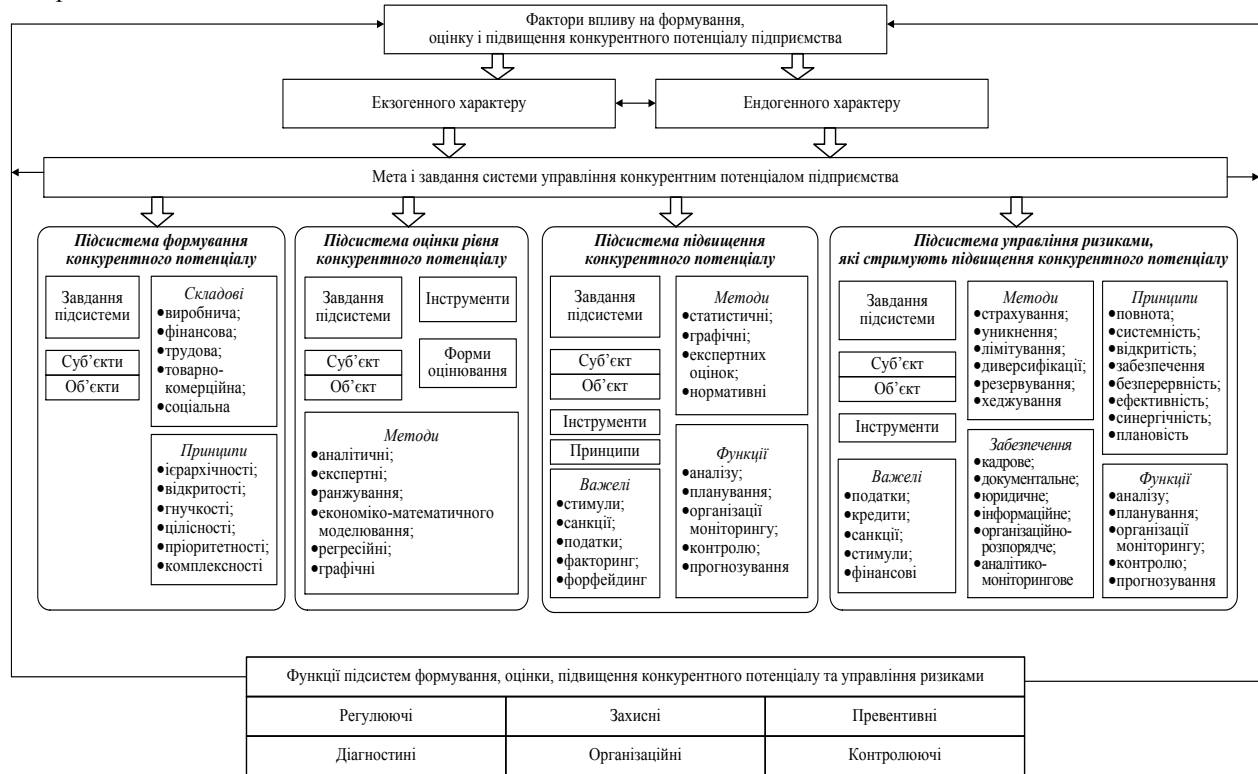

Рис. 2. Організаційна структура системи управління конкурентним потенціалом підприємства

Принципами побудови підсистеми конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств є принципи: ієрархічності, гнучкості, цілісності, відкритості, пріоритетності, комплексності. Назви даних принципів повністю розкривають сутність кожного із них. Основними елементами підсистеми формування конкурентного потенціалу є складові та індивідуальні показники, що входять до них. Так, виробнича складова включає 24 показники, починаючи з показника технічного оновлення виробництва і закінчуючи показниками питомої ваги прогресивних економічних носіїв енергії на технологічні цілі. Фінансова складова включає 10 показників ліквідності, покриття автономії, поточних зобов'язань та маневреності капіталу підприємства. Трудова складова конкурентного потенціалу містить індивідуальні характеристики 15 показників, починаючи з рівня централізації, повноти охоплення функцій, рівня професійно-кваліфікаційних компетенцій персоналу, рівня організації і нормування праці, умов праці та заробітної плати. До складу товарно-комерційної групи показників входять 12 показників, які охоплюють характеристики інноваційності, складності, точності, енергомісткості, уніфікованості, ремонтоздатності і конкурентоспроможності товарів та їх збутові, реалізаційні та комерційні властивості. Соціальна складова включає також 12 показників, куди входять показники забезпеченості соціальними об'єктами, рівня надання соціальних виплат, забезпеченості житлом, об'єктами культурного призначення, медоглядами працівників, відповідними умовами праці, рівнем відповідних виплат тощо.

Підсистема оцінки рівня конкурентного потенціалу включає основні завдання, об'єкт та суб'єкти оцінки. До принципів оцінювання слід віднести принципи системності, цілісності та інші. Основними методами оцінки рівня конкурентного потенціалу слід визнати аналітичні, експертні, ранжування, економіко-математичного моделювання, регресійні і графічні. Підсистема оцінки взаємопов'язана з підсистемою формування конкурентного потенціалу і підсистемою його підвищення. Підсистема включає всі необхідні елементи і бере свій початок з підсистеми оцінки рівня конкурентного потенціалу та підсистемою його підвищення. До основних функцій підсистеми формування, оцінки, підвищення конкурентного потенціалу та нейтралізації ризиків слід віднести регулюючі, захисні, превентивні, діагностичні, організаційні та контролюючі.

Підсистема підвищення конкурентного потенціалу також включає основну мету і завдання, методи, інструменти та важелі, що скеровані на підвищення конкурентного потенціалу. До основних методів даної підсистеми слід віднести методи статистичного аналізу, графічні методи, методи експертних обстежень та методи нормативних характеристик. Поряд з мотивами у підсистемі використовують стимули підвищення конкурентного потенціалу, сальдо-факторинг, форфейтинг та інші важелі впливу.

Підсистема управління ризиками, стримуючими підвищення конкурентного потенціалу, включає методи управління чи локалізації ризиків: страхування, уникнення, лімітування, диверсифікації, резервування, хеджування та інші. До функцій даної підсистеми належать аналіз, планування, моніторинг, контроль, прогнозування [3].

Підсистема будується з дотриманням принципів: повноти, системності, відкритості, забезпеченості, безперервності, ефективності, синергетичності, плановості та інших. Забезпеченням даної підсистеми є кадрове, документальне, юридичне, інформаційне, організаційно-розпорядче, аналітико-моніторингове тощо.

Висновки. Таким чином, система управління ризиками, трансформуючись у підсистему, у загальній системі підвищення конкурентного потенціалу промислових підприємств включає такі складові як: принципи, методи, важелі, інструменти, функції. Будь-яка система функціонує завдяки забезпечувальним її функціонування елементам: кадровому, документальному, юридичному, інформаційному, організаційно-розпорядчому, аналітико-моніторинговому. Дослідження в подальшому цих елементів дозволить більш повно розкрити систему управління ризиками на промислових підприємствах, в умовах дестабілізаційного впливу факторів та ризиків господарювання.

Література

1. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 480 с.
2. Войнаренко М. П. Управління ризиками в інноваційній діяльності / М. П. Войнаренко, О. І. Гончар, Тадеуш Трочіковські // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 4. – Т. 3. – С. 7–11.
3. Грачов В. І. Класифікація ризиків та управління ними / В. І. Грачов, Т. П. Коюда // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 56–60.
4. Лук'янова В. В. Методологічні підходи до класифікації ризиків / В. В. Лук'янова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – № 3. – Т. 2. – С. 130–137.
5. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання : навчальний посібник / Н. І. Машина. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с.

References

1. Vitlinskyi V. V. Ryzkolohiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi : monohrafiia / V. V. Vitlinskyi, H. I. Velykoivanenko. – Kyiv : KNEU, 2004. – 480 s.
2. Voinarenko M. P. Upravlinnia ryzykamy v innovatsiini diialnosti / M. P. Voinarenko, O. I. Honchar, Tadeush Trochikovskii // Herald of Khmelnytskyi National University. Economical science. – 2014. – № 4. – Т. 3. – S. 7–11.
3. Hrachov V. I. Klyasyfikatsiia ryzykiv ta upravlinnia nymy / V. I. Hrachov, T. P. Koiuda // Finansy Ukrainy. – 2002. – № 10. – S. 56–60.
4. Lukianova V. V. Metodolohichni pidkhody do klasyfikatsii ryzykiv / V. V. Lukianova // Herald of Khmelnytskyi National University. Economical science. – 2007. – № 3. – Т. 2. – S. 130–137.
5. Mashyna N. I. Ekonomichniy ryzyk i metody yoho vymirivannia : navchalnyi posibnyk / N. I. Mashyna. – Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2003. – 188 s.

Рецензія/Peer review : 15.01.2019

Надрукована/Printed : 07.02.2019

Рецензент: д. е. н., проф. Васильківський Д. М.